

הקדדניל המקובל

בראשית המאה ה־16 נדמה היה לרגע כי
יחסיהן של היהדות והנצרות עומדים
להשתנות. קרדינל קתולי בכיר בוותיקן למד
עברית וחיפש את מפתחות הגאולה בקבלה
היהודית. בהשראתו נפגשו מלומדים נוצרים
נוספים עם חכמים יהודים והתעצב זרם חדש
בתאולוגיה הנוצרית | **רועי הורן**

סוד עשר ספירות
voto deli dieci sefiror, e questo è lo fundamento
ti, questo io ho trovato nelli segreti della Tor
è uno, lui dio fu solo, nanti che nulla cosa
unira sua nanti che fosse tutto il mondo
in otto loco soi. Come dice lo Rapsu
efo. E calpesta sopra l'altre alt
ofiuo, che non furono pñgiar
come dice, et un altro non fu
si fu chiamata substantia p
nita visioni in specula nult
i afortar, et infigne infign
gnato mei, a misura que
ensio multa de longo tu
lor quello si congiungera
ir, hanno tornare allo efo

ן יהי רצון
תר עליון
lo circulo incl
Delo Indelec

מל גולדות
אכ חישכה

efi ho melfi g ordine tuu que
ropriati, e con tutti le nominato
me ton propriare tuu le cose co
altro, et ha melfi tutti quelli sette ce
propriata, a efi ancor quelli nomi del
efi quelli nomi di dio, con quelli nomi de

ono tuu quedi sefiror infieme, e se allegano l'una
nente lo tabernacolo, lo abitancia, la flamma, quello

מרכז הדינמיקה של מינוס

וּמִלְפָּנֵי הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל

Contingētia ad vtrumlibz futuroz cog
nitozum a deo. simul stat cum infallibi
litate diuine scientie.

REGIA
CENSIS.

רעיונותיו של פיקו זעזעו את אנשי הכנסייה. האפיפיור אינוקנטיוס השמיני אסר על קיום העימות, ואף מינה ועדה שתבחן אם 900 התזות אינן דברי כפירה העלולים להחזיר תוכן יהודי לתוככי הנצרות. הדבר לא הועיל, שכן תוך זמן קצר החל הרעיון המסקרן להתפשט בקרב מלומדי

חברותא בוותיקן

בין שלל הדמויות שנשבו בקסמה של הקבלה היהודית היה גם הקרדינל אג'ידיו מוויטרבו, שבניגוד לפיקו לא היה פילוסוף צעיר ומרדן, אלא איש ממסד

רוח הרנסנס הגיעה למסדרונות הוותיקן. האפיפיור סיקסטוס הרביעי ממנה את ברטולומאו פלטינה למנהל ספריית הוותיקן, מלוצו דה פורלי, המאה ה־15
מוזאון הוותיקן

היא נשכחה או התפזרה בין מסורות שונות. הדרך לשחזור, כך סברו, עוברת בשיבה אל המקורות – אל הכתבים העתיקים ואל השפות שבהן נכתבו. על בסיס אמונה זו החלו גדולי המוחות של פירנצה, ובעקבותיהם מלומדים בערים נוספות, ללמוד מחדש את הלשונות הקדומות. השפה היוונית זכתה לעדנה מחודשת לאחר מאות שנים של הזנחה, וכך גם העברית, הארמית והמצרית.

העברית הפכה למבוקשת במיוחד בקרב מלומדים נוצרים. בעיני רבים מהם היא לא הייתה רק שפת המקור של כתבי הקודש, אלא הרבה מעבר לכך. בהשפעת רעיונות שספגו מתורת הקבלה – לפעמים בתיווכם של יהודים מומרים שתרגמו עבורם את הכתבים – הם ראו בעברית שפה המציפה סודות עמוקים על מבנה היקום ועל האלוהות. הם למדו עברית בשאיפה לחולל באמצעותה פלאות, להתאחד עם הא – או עם ישו – לעסוק באלכימיה ולפענח את סודות ההווה.

פיקו, וזמן לא רב אחריו גם יוהנס רויכלין – מההומניסטים הבולטים בגרמניה בראשית המאה ה־16 ומראשי ההבראיוז (ראו נתן רון, "יחיד בדורו", גיליון 145) – השפיעו על אינטלקטואלים רבים בני זמנם. רויכלין, שהוקסם מהשפה העברית וראה בה כלי לפענוח סודות אלוהיים, הפך למקובל נוצרי אדוק, ואף יצא למאבק ציבורי נגד כוונות הכנסייה להחרים ולשרוף את ספרי התלמוד וכתבים יהודיים נוספים. בעקבות פועלו ומחקריו הדקדוקיים והפילולוגיים נוסדו קתדרות ללימודי עברית בגרמניה, והונחו למעשה היסודות לחקר מדעי היהדות באירופה כולה.

המלומדים בתקופת הרנסנס סברו כי הדרך לשחזור החכמה הקדומה עוברת בשיבה אל הכתבים העתיקים ואל השפות שבהן נכתבו

ה-16 הוא מונה לראש המסדר, ובהמשך מונה לבישוף של ויטרבו. אג'ידיו נחשב לאחד הדרשנים המרכזיים של הכנסייה באותה תקופה, וב-1517 מינה אותו האפיפיור לאו העשירי לקרדינל – הדרגה הגבוהה ביותר מתחת לאפיפיור בהיררכיה של הכנסייה הקתולית.

אג'ידיו מוויטרבו הכיר היטב את מפעלם של ראשוני המקובלים הנוצרים ג'ובאני פיקו דלה מירנדולה ויוהנס רויכלין, אך לא הסתפק בקריאה בהגותם. ברגישות הומניסטית האופיינית לרנסנס הוא רצה להגיע לגרעין הקדום והעמוק של החכמה האלוהית – השפה העברית ומסורת הפרשנות היהודית. פועלו ביטא ניסיון להטמיע את הקבלה בלב הממסד הקתולי.

בביתו ברומא הקים אג'ידיו חוג אינטלקטואלי וכינס מלומדים נוצרים ויהודים כדי ללמוד יחד עברית, לקרוא טקסטים קבליים ולנסות לפענח את סודותיהם. הקרדינל היה משוכנע כי במסורת הקבלית שמרו היהודים מפתחות חיוניים להבנת האלוהות, מפתחות העשויים לאשרר ולהעמיק את התאולוגיה הנוצרית.

במהלך לימודיו הוא פגש את רבי אליה בן אשר הלוי לויטה אשכנזי, המכונה רבי אליהו בחור, מגדולי המדקדקים והמסרנים בדורו. רבי אליהו נולד בבואריה שבגרמניה ובצעירותו היגר לאיטליה

קתולי מובהק. אג'ידיו נולד ב-1469 למשפחה ענייה בעיר ויטרבו שבמרכז איטליה. ב-1488 הוא הצטרף למסדר האוגוסטיני, שנוזריו התחייבו לחיות על פי התקנון של אוגוסטינוס הקדוש. בראשית המאה

**בביתו ברומא הקים אג'ידיו חוג
אינטלקטואלי וכינס מלומדים נוצרים
ויהודים כדי ללמוד יחד עברית, לקרוא
טקסטים קבליים ולנסות לפענח את
סודותיהם**

ראה בקבלה מפתח להבנת החכמה הקדומה. אג'ידיו מוויטרבו, ארמון 99 צד דה פריורי, ויטרבו

צילום: Saliko

אני ממנו קיבלתי, דברים טובים ונעימים, אשר עם האמת מסכימים (יהודה ליבס ויהודית וייס, 'שכינה מדברת מפי קרדינל – חלק ראשון מן הספר "שכינה" לאג'ידיו מוויטרבו', עמ' 26-27).

המשפט "ותיה לי לרב ואני אהיה לך לאב" אינו לשון נימוס בלבד. הוא מבטא משהו מהחום המיוחד של אג'ידיו כלפי היהודים וחכמתם, את הערכתו העמוקה לעברית ואת אמונתו כי ליהודים תפקיד מרכזי בשימור הסודות של לשון הקודש. לא ברור אם המלים "המתקנו סוד יחד" מרמזות לכך שאג'ידיו ורבי אליהו בחרו למדו קבלה יחד, אולם ידוע כי אג'ידיו למד עברית וארמית, אסף כתבים קבליים ולמד בהם. הוא הזמין העתקות של ספר הזהר וכתבי קבלה נוספים, וגם תרגומים שלהם ללטינית.

רזי האותיות

בשנים שבהן למד אג'ידיו עברית ואולי גם קבלה עם רבי אליהו בחרו הוא התאהב בשפת הקודש והביע זלזול בכל מי שלא הכיר אותה על בורייה. הוא שוכנע כי אי אפשר להיות מאמין אמיתי ללא הכרת כתבי הקודש במקורם, וכי אי אפשר להגיע אל סודות האמונה, ובכללם השילוש הקדוש, בלי היכרות עם

בעקבות רדיפת היהודים. בראשית המאה ה-16 התגורר בפדובה שבצפון איטליה, אך נמלט ממנה לרומא ב-1509 לאחר שחורבה במהלך קרבות שהתנהלו על השליטה בה. בסביבות 1515 פגש את אג'ידיו וזה הפך לפטרונ. מקורות שונים מעידים כי הוא התגורר עם משפחתו בביתו של אג'ידיו במשך למעלה מעשור. בתקופה זו לימד את הקרדינל עברית, ודרכו החל ללמוד נוצרים נוספים. את חיבורו הדקדוקי 'ספר הבחור' שנדפס ברומא ב-1518 הוא הקדיש לאג'ידיו. המפגש ביניהם מתואר בשיר המבטא הכרת תודה וקרבה אמיתית בין החכם היהודי לקרדינל:

ובאתי עד רומי, ושם שר גדול מאוד, חשמן נשא הוד, חכם כידידה, שמו קארדינאל איגידיה ... כשמוע השר דברתי, קם וירץ לקראתי, וישקני מנשיקות פיהו, ויאמר האתה זה אדוני אליהו, אשר שמעך הולך בכל המדינות, וספרך נתפשטו בכל פינות, ברוך אוהי עולם, שהביאך עד הלום, והקרה אותך לידי, ואתה פה עמוד עמדי, ותהיה לי לרב, ואני אהיה לך לאב, ואכלכל אותך ואת ביתך, ואתן דגנך ותירושך וזיתך, ואטיל לכיסך מלאי, רק כל מחסורך עליי, ובכן המתקנו סוד יחד, ברזל בברזל יחד, ורוחי עליו אצלתי, וגם

רבי אליהו בחרו הגיע לרומא בראשית המאה ה-16 והפך לבן חסותו ולמורו של אג'ידיו. רומא בברוניקת נירנברג, המאה ה-15

בהשראת 'ספר התמונה' כתב אג'ידיו לקרדינל יוליוס - לימים האפיפיור קלמנס השביעי - על משמעותן הקבלית של האותיות העבריות. עמודים מתוך הספר. ודיוקן של האפיפיור, סבסטיאנו דל פיימבו, המאה ה'16

סבסטיאנו דל פיימבו, רומא, 1585

המסכת 'מקדש' מ'ספר התמונה'

רזי השפה העברית. כדי לשכנע בעניין זה את ידידו הקרדינל יוליוס - לימים האפיפיור קלמנס השביעי - הוא שלח לו מכתב ובו הסביר את משמעותה הקבלית של כל אחת מ-22 האותיות העבריות, ושילב בדברים נצרות ופילוסופיה. בכתובה הקבלית כל אות זוכה לדרשות על משמעותה ועל צורתה, ואג'ידיו ציין כי הושפע מ'ספר התמונה' הקבלי שנכתב כמאתיים שנה קודם לכן. כך למשל הוא כתב על האות ה"א כי היא המאושרת מכולן, שכן היא מופיעה פעמיים בשם המפורש:

אותה הוא מזמין פעמיים, מחבק פעמיים, פעמיים מחמם בחיק המאושר הרבה מכל המאושרים של הסתרים הסודיים (אג'ידיוס ויטרבנסיס, 'ספרון על האותיות העבריות', עמ' 50).

כיוון שאג'ידיו חשב שהקבלה היא אם כל החכמות, הוא האמין כי היוונים נטלו מהיהודים את עניינה של האות ה"א כספירת בינה, אם כל הספירות התחתונות, וייצגו אותה בדמות האלה הרה, אשתו של זאוס, אם האלים. אג'ידיו העשיר מדעתו את סמליותן של האותיות. הוא מסר בשם המקובלים רעיון לא מוכר שכנראה פיתח בעצמו, כי האות ה"א קלה לביטוי, שכן די שאדם או חיה ינשפו כדי לבטא אותה, ועל כן היא האות המסמלת את הרוח:

שכל הדברים שיש בהם רוח, בשעה שאת רוחם משיבים, מבטאים הם אות זו (שם).

קוראי ספרו של אג'ידיו בוודאי יתרשמו מכך שסגנונו שונה מזה של המקובלים היהודים. שפתו קולחת ומושכת את הלב והשכל הרבה יותר משפתם של המקובלים שלא טרחו יתר על המידה להסביר את דבריהם למי שאינם בקיאים ברויהם.

**האות ה"א קלה לביטוי, שכן
די שאדם או חיה ינשפו כדי
לבטא אותה, ועל כן היא
האות המסמלת את הרוח**

בין היהודים לנוצרים נגד האימפריה העות'מאנית ולשחרר את ארץ ישראל משלטון מוסלמי. הוא ביקש לפגוש את האפיפיור קלמנס השביעי, וקודם לכן נפגש עם אג'דיו, המכונה ביומנו גוליאוו:

אני דויד בן המלך שלמה זצ"ל, ואחי המלך הגדול ממני והוא יושב על כיסא מלכותו במדבר חבור, והוא מולך על שלושים רבוא, על בני גד ובני ראובן וחצי שבט המנשה ... הגעתי בפתח מדינת רומא בחמישה עשר יום לחדש אדר שנת רפ"ה [1525] ... והלכתי בחצר האפיפיור ... ואחר כך נכנסתי לפני החשמן גוליאוו, ובאו כל החשמונים והשרים לראות אותי ... ואמרתי אל החשמן הנזכר איך אני אדבר עמך בקיצור הדברים ואשלים כל דבריי לפני האפיפיור ("סיפור דוד הראובני", 'סדר החכמים וקורות הימים', חלק שני, עמ' 133, 151).

אג'דיו האמין לסיפורו של הראובני והציע לו להתארח אצלו במהלך השבת – הצעה שהראובני דחה. אג'דיו ארגן לו פגישה עם האפיפיור ביום ראשון, ובסיומה הבטיח לו האפיפיור כי דלתו תהיה פתוחה בפניו תמיד, ואף ציווה על אג'דיו כי יארגן את פגישותיהם הבאות. האפיפיור אמנם לא נתן להראובני את הדיוויזיות שביקש, אך כתב עבורו איגרת למלך פורטוגל וביקש ממנו כי יסייע לו.

נשורא נפלה

באביב 1527 פרצו לרומא כוחות מורדים מצבאו של קרל החמישי, קיסר האימפריה הרומית הקדושה. לאחר כיבוש העיר התפרעו חיילי הקיסר – רובם שכירי חרב איטלקים, גרמנים וספרדים שלא קיבלו את שכרם – ובמשך שמונה ימים טבחו בתושבי רומא, בזזו כנסיות וארמונות והאפיפיור קלמנס השביעי נאלץ להימלט מהוותיקן ולהסתתר עד יעבור זעם. האירוע הטראומטי, המכונה ביזת רומא, סימן את התמוטטות המרכז התרבותי והדתי של איטליה ואת קץ ימי הזהור של רומא הרנסנסית.

בן המלך ממדבר חבור

בהיותו שקוע בסודות הקבלה והשפה העברית התרחש ב-1525 מפגש מפתיע בין אג'דיו לדוד הראובני, נוסע יהודי שדמותו החידתית הסעירה את העולם היהודי באותן שנים. הוא הציג את עצמו כבנו של המלך שלמה, וכאחיו של יוסף המולך על שבטי ראובן, גד וחצי המנשה אי שם במזרח הרחוק. לדבריו, הוא הגיע לרומא במטרה לכוון ברית צבאית

פגש את אג'דיו כשהגיע לרומא כדי לבקש את תמיכת האפיפיור בשחרור ארץ ישראל. דוד הראובני בדרכו לפגישה עם מלך פורטוגל, 1525

João Schwarz

האפיפיור ביקש מאג'ידיו לכתוב חיבור שינחם את אנשי רומא ויספק פשר תאולוגי למאורעות. אג'ידיו נעתר לבקשה, וכתב ב-1530 לערך מנשר רחב היקף בלטינית שכותרתו 'שכינה' (ראו מסגרת), ובו הדוברת היא השכינה. בניגוד למצופה, החיבור אינו מגנה את הקיסר קרל החמישי ואינו מגן על האפיפיור. אג'ידיו חש כי הכנסייה לקתה בריקבון מוסרי ופוליטי וכי העולם הנוצרי זקוק לתיקון שורשי. הוא האשים את מנהיגי העולם הקתולי בכך שלא התמסרו מספיק ללימוד סודות הקבלה. כך למשל אמרה השכינה המדברת כביכול מגרוננו של אג'ידיו:

אות רע הוא זה שמתנות הא' המבהיקות ביותר [הסודות הקבליים] ננטשות, נזנחות, מושמות ללעג על ידי מי שניתנו הן להם. במשך אלף שנים ויותר מצויות הן בידיכם, והא' משקיף היש משכיל או דורש א'והים (על פי תהלים י"ד, ב') ... אין מי שישאל (לא) עד אחד (יהודה ליבס ויהודית וייס, 'שכינה מדברת מפי קרדינל', עמ' 210).

קרל החמישי, שהיה אחראי בעקיפין לחורבן, הצטייר בעיני אג'ידיו גם כמי שנשלח על ידי ההשגחה לנער את רומא משחיתותה, ולגרום בכך לרפורמה בעולם הקתולי שתוביל לגאולה השלמה:

הנה אנוכי שומרת את אשר כבר הבטחתי ביד משה. אם תשמעני, קיסר גדול, אם בתורתי תדרוש, תאהב, תטפח, תורה נוספת מתאימה אגיש לך, ולא לה שילכו אחרי דברים אלה (אגיש)

לאחר ביזת רומא חש אג'ידיו כי הכנסייה לקתה בריקבון מוסרי ופוליטי וכי העולם הנוצרי זקוק לתיקון שורשי

בחיבורו 'שכינה' ניסח אג'ידיו פשר תאולוגי לאירועי 1527. טבח בכנסייה בעת ביזת רומא, רוברטו ונטורי, 1882

Wellcome Collection

שכינה מדברת מפי קורדינל – חלק ראשון מן הספר "שכינה" לאג'ידיו מוויטרבו

מלטינית: יהודה ליבס ויהודית וייס
מאגנס, תשפ"ד, 377 עמ'

שכינה מדברת מפי קורדינל
חלק ראשון מן הספר "שכינה" לאג'ידיו מוויטרבו

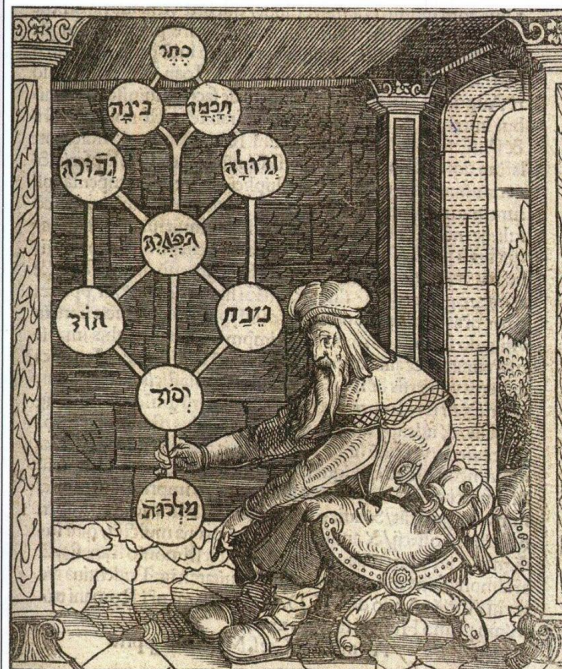
הספר הוא תרגום לעברית של כמחצית מחיבורו של אג'ידיו 'שכינה', והוא כולל מבוא מפורט על קורות חייו. אג'ידיו כתב כאילו השכינה – המקבילה לספירת המלכות בקבלה ומייצגת את הנוכחות האלוהית בעולם – שמה את הדברים בפיו. האדרת השכינה היא חידוש בהשוואה לדברי ג'ובאני פיקו דלה מירנדולה ויוהנס רויכלין – המקובלים הנוצרים שקדמו לו – שלא ייחסו לספירה זו חשיבות מיוחדת. במבנה הקבלי של עשר הספירות חילק אג'ידיו את תשע הספירות העליונות לשלוש שלשות. הספירה העשירית – ספירת המלכות או השכינה – ניצבת מולן כדרגה נפרדת המקשרת בין שלוש השלשות לבין העולם. באחד הקטעים היפים בחיבורו ממשיך אג'ידיו את הספירות ואת תפקידה של השכינה לאינה עמוסת אוצרות שאינה יכולה להגיע אל החוף, ונוקקת לסירה קטנה שתעביר את הסחורות אל בני האדם:

דבר שכזה רגיל להיגרם לאינה גדולה, שבשעה שהיא יראה מקרקע הים (שמה תתנפץ בה) ... לחופים אינה יכולה להגיע. מה עושה היא? אף שתהא עשירה היא מאוד בסחורות יקרות, ככל שכורעת היא תחת כובד רב יותר של אוצר מבורך, כך תתחמק בזהירות רבה יותר מפגישה עם היבשה. לפיכך ... נוקקת היא לעזרה ושירות של סירה קטנה, אשר בהתרוצצה הלון וחוזר תישא היא מעט מעט אל החוף. וכך (תנהג) האינה אם רצונה להינצל ולשמור עצמה כשלמה. אני היא הסירה. אני אותה ספינה קטנה אשר מחלקת סחורות נצחיות ועצומות, מעבירה (אותן) אל החוף, וניגשת כרביעיית אל השלשה העשירה והכבדה מאוד, כדי שכינן העולם וכל מה שנולד בו יחויב לא לאחד, לא לשניות, לא לשלשה, אלא יחויב לרביעייה שיהא אחת, באמצעותי (עמ' 167-168).

משל זה הוא לבה של תאולוגיית השכינה של אג'ידיו. שלוש השלשות מייצגות עולם עמוס אוצרות אך רחוק. השכינה – הרביעית ביחס אליהן – היא הסירה הקטנה המתווכת את הדברים לעולם. כאשר אג'ידיו כותב "אני היא הסירה" הוא מדבר לא רק על השכינה אלא גם על עצמו. הוא ממקם את עצמו בתוך המבנה הקבלי כמי שמבצע את פעולתה – תרגום הסוד, שינועו והבאתו אל החוף האנושי.

ספירת המלכות, המקבילה לשכינה, עומדת במרכז הגותו של אג'ידיו. תרשים עשר הספירות, מתוך ספרו של רבי יוסף ג'יקטיליה 'שערי אורה', בתרגומו של פאולו ריצ'ו ללטינית, 1516

ספריית ריטמן, אמסטרדם

את אותן ברכות אשר כתבתי בתוכה. ואעשה אותך (עליון) על כל העמים, וגם – כמו שהבטחתי במקום זה – אפתח לך אוצר טוב ... לא כמו למשה, אשר לו (נתתי אוצר) לא טוב (על פי יחזקאל כ', כ"ה) (שם, עמ' 105-106).

אם הוא יקשיב לשכינה – יזכה שוב בלוב, באסיה ובחלקי אירופה שנכבשו על ידי הכופרים.

הנביא מפורטוגל

הציפייה של אג'ידיו לתמורה רוחנית בעולם הנוצרי מצאה הד מעט אחר כך. הגעתו של דוד הראובני לפורטוגל – מדינה שהייתה נקייה מיהודים מוצהרים – עוררה תקוות משיחיות בקרב האנוסים שחיו בה. אחד מהם היה דיוגו פירס, משפטן בכיר ושופט בבית הדין לערעורים בחצר המלך מנואל הראשון. בעקבות פגישתו עם הראובני הוא חווה התגלות רוחנית, מל את עצמו, שינה את שמו לשלמה מלכו ונמלט

אג'ידיו ראה בו שליח ההשגחה
שנועד להוביל את העולם הקתולי
לתיקון. אלגוריה של הקיסר קרל
החמישי כשליט העולם, פטר
פאול רובנס, ראשית המאה ה-17
גלריית רוינדן, זלצבורג

מעניין לחשוב מה היה קורה לו השתיל שנטע אג'ידיו בלב הוותיקן היה מכה שורשים

מהמדינה (ראו מוטי בנמלך, "משיח על המוקד",
גיליון 42).
מלכו אימץ זהות קבלית ומשיחית, החל לשאת
דרשות, ועד מהרה נתפס בעיני רבים כנביא.
בדומה לדוד הראובני, גם הוא הגיע לוותיקן ונפגש
עם האפיפיור קלמנס השביעי בניסיון לשכנעו
להקים צבא מבני קהילות האנוסים ולשחרר את
ארץ ישראל מידי המוסלמים. האפיפיור ייחס לו
יכולות מיסטיות והתייעץ אִתּו בסוגיות שונות.
לא כולם בוותיקן תמכו במלכו. היו קרדינלים

אלה אישור תאולוגי לתפיסתו באשר לשינוי שעתידי להתרחש בקרוב, ועל כן הפך לאחד מתומכיו של מלכו בוותיקן. אג'ידיו אף סייע למלכו בקבלת כתב הגנה מהאפיפיור כדי למנוע מהאינקוויזיציה בפורטוגל להוציאו להורג.

עולם מקביל

אג'ידיו חי בתקופת מעבר משמעותית בתולדות הנצרות, שבה התקיימו במקביל מגמות מנוגדות. מצד אחד, בהשפעת רוח הרנסנס החלה הכנסייה להיפתח לחכמות חדשות. קופרניקוס שטח את טענותיו על מבנה היקום ואיש לא דרש להעלותו על המוקד בשל כך, והאפיפיורים מבית מדיצ'י היו נכונים ללמוד את סודן של האותיות העבריות ואף לארח בחצרם יועץ שהציג עצמו כמשיח יהודי. מצד שני, התחולל באותם ימים משבר דתי ששינה את פני היבשת. מרטין לותר – שבעצמו למד עברית בהשפעתו של יוהנס רויכלין – חתר תחת סמכות הכנסייה, והדבר הוביל לצמיחת הרפורמה שכנגד בוותיקן, שכללה בין השאר שיבה אל השמרנות, אל הסגירות ואל הנוקשות שאפיינו את התקופה שקדמה לרנסנס. באקלים הדתי החדש נדחו רעיונות הקבלה הנוצרית על ידי בכירי הכנסייה מכל וכל.

מעניין לחשוב מה היה קורה לו השתיל שנטע אג'ידיו בלב הוותיקן היה מכה שורשים. כיצד היה הדבר משפיע על היחס ליהודים וליהדות? ייתכן כי היו נחסכות מאות שנים של אלימות כלפי יהודים, והייתה המשכיות למערכת היחסים שנוצרה בין אג'ידיו לרבי אליהו בחור. חינוה של הקבלה אמנם סר בעיני היושבים ברומא, אך היא המשיכה את דרכה במרכז אירופה ובמערבה, שם השפיעה על תאולוגים, על מדענים ועל סופרים רבים. □

ד"ר רועי הורן מרצה לחסידות ולקבלה ועורך ספרים. מחבר הספרים 'הבעל שם טוב וקבלת האר"י' – כוונות ויחודים להמתקת הדינים שמסר מחולל החסידות לתלמידיו והתחדשות הנפש – צמיחה פוסט-טראומטית ממקורות החסידות'

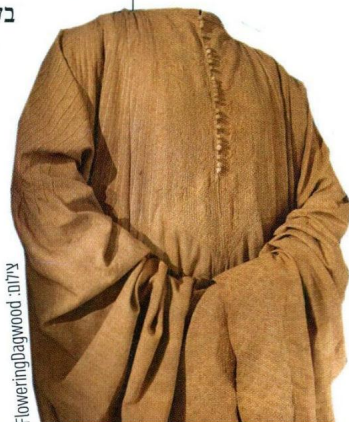
izanbar/stock

שביקשו להשית עליו את העונש הראוי לנוצרי שהתייחד:

מהם אומרים ייהרג שהוא חייב מיתה על שהיה מזלזל המים שעברו עליו בפורטוגל, ומהם אומרים אל ייהרג שהוא חכם גדול והגיד לנו העתידות (שלמה מלכו, 'חית קנה', עמ' כה).

נראה כי אג'ידיו היה מאלה שהתפעלו מהתגשמות נבואותיו, ובהן שיטפון שהתחולל ברומא בעקבות עליית נהר הטיבר על גדותיו ב-1530. הוא אמנם לא הזכיר את מלכו בהקשר לשיטפון, אך בספרו 'שכינה' הוא ציין את התאריך העברי של המאורע – שנת ר"ץ – ועל כן ברור שהוא התייחס לנבואתו. גם הופעת כוכב שביט ב-1531 ורעש אדמה באותה שנה בפורטוגל תאמו את נבואותיו של מלכו והפעימו את חשובי החשמונים. בעיני אג'ידיו היוו אירועים

"בשנה השביעית לכהונתו של האפיפיור קלמנס השביעי עלה נהר הטיבר עד לגובה זה". כתובת המנציחה את השיטפון ב-1530, פיאצה דלה מינרווה ברומא, וגלימתו של שלמה מלכו, 1530 לערך

צילום: Floweringbagwood